

ГЕНДЕРНІ РОЛІ ТА ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ)

*Колісник Л.О.,
практичний психолог-консультант СумДУ*

Умови життя, що швидко змінюються, непередбачуваність соціально-політичної ситуації позначаються, окрім усього іншого, й на психічному та, зокрема, емоційному здоров'ї людей. Так, самотність особистості є однією з найактуальніших проблем нашого часу. Під самотністю зазвичай розуміють розбіжність між бажаними та наявними соціальними взаємовідносинами. При цьому розрізняють два види самотності. Перший - самотність як емоційна ізоляція пов'язана зі станом втрати або відсутності глибокої емоційної прив'язаності. Другий - самотність як соціальна ізоляція, що походить із відсутності соціальних зв'язків.

Варто відзначити, що гендерні відмінності у переживанні стану самотності досліджувалися неодноразово вітчизняними та, особливо, зарубіжними дослідниками. Проте, існуючі результати часто виявляються суперечливими. Так, у результаті декількох досліджень не було виявлено жодної відмінності (Archibald, Bartholomew, & Marx, 1995; Berg & Replau, 1982), у той час як інші виявили, що чоловікам більш властива самотність ніж жінкам (Avery, 1982; Booth, 1983; Russell et al., 1980; Schultz & Moore, 1986; Solano, Batten, & Parish, 1982; Stokes & Levin, 1986). С. Боріс та Д.Перлман (Borgys and Perlman, 1985) отримали різні дані щодо гендерних особливостей переживання самотності, використовуючи різний підхід до дослідження. У ситуації, коли самотність вимірювали за допомогою опитувальника, що містив прямі питання («чи часто Ви переживаєте самотність?»), жінки демонстрували більший рівень самотності. Проте, чоловіки демонстрували більшу самотність, коли у дослідженні використовувалися непрямі питання (опитувальник – шкала самотності UCLA). Дослідники С. Лоу та Дж.Груен (As Lau and Gruen, 1992) пояснюють це тим, що негативна конотація та соціальні наслідки самотності утримують людей від ствердження своєї самотності. І така тенденція більш характерна для чоловіків.

У мета-аналітичному дослідженні чинників самотності в юнацькому віці Н. Марон та колеги (Mahon, A. Yarcheski, T.J. Yarcheski, Cannella and Hanks, 2006) з'ясували, що 20 з 31 досліджень демонструють відсутність гендерних відмінностей у переживанні самотності. З-поміж інших 11 досліджень результати 9 стверджують, що чоловіки більш переживають самотність аніж жінки; за результатами ще 2 досліджень – жінки більш переживають самотність. Даний мета-аналіз включав лише дослідження, що базувалися на однофакторній моделі самотності.

Декілька досліджень (Bloom, Asher, & White, 1978; Hill, Rubin, & Replau, 1976) стверджують, що чоловіки можуть переживати самотність частіше за жінок оскільки вони не досить соціалізовані у соціально-емоційній сфері і як результат вони намагаються перебороти це переживання таким чином, що це ще більше віддаляє їх від соціальних контактів (Jones, Sansone, & Helm, 1983). Жінки ж можуть більш успішно справлятися з самотністю, особливо у соціально-емоційній сфері життя (Borgys & Perlman, 1985; Wheeler, Reis, & Nezek, 1983). Наприклад, Д. Нокс та колеги (Knox, Vail-Smith & Zusman, 2007) встановили, що серед першокурсників та другокурсників чоловіки набагато рідше перебувають у романтичних стосунках та гірше знають, яким чином завести дружбу. Вони ж вживають більше алкоголю та частіше вважають себе невдахами аніж жінки. Все це більшою мірою обумовлює ризик виникнення стану самотності.

Проте, існує й декілька досліджень гендерних відмінностей у переживанні стану самотності з урахуванням двофакторної моделі, що базується на типології Р.Вайса (Weiss, 1973). Так М.Віттенберг (Wittenberg (1987) встановив, що чоловікам більш ніж жінкам властиве глобальне переживання самотності, а також соціальна та емоційна самотність. Інші ж дослідники – А.Клінтон та Л.Андерсон (Clinton and Anderson, 1999) не встановили жодних гендерних відмінностей у переживанні стану самотності, коли досліджували афро-американських студентів.

Е.ДіТомасо та Б.Спінер (DiTommaso and Spinner, 1993) теж не встановили гендерних відмінностей стосовно сімейно-емоційної самотності, проте, з'ясували, що соціальна та

романтично-емоційна самотність більш властива чоловікам ніж жінкам. Такі неоднозначні результати щодо взаємозв'язку статі та самотності призвели до появи думки про важливість тут гендерної ролі – маскулінності та фемінності.

М.Віттенберг (Wittenberg, 1987) встановив, що маскулінність чоловіків негативно корелює з соціальною самотністю, проте і фемінність і маскулінність у них негативно корелює з емоційною самотністю. У випадку з жінками маскулінність теж негативно корелює з соціальною самотністю, а фемінність негативно корелює з емоційною самотністю. Проте є також вчені, які вказують, що високий рівень маскулінності пов'язаний з більш глибоким переживанням самотності (Johnson, McNair, Volick, Congdon, Monacelli & Lamont, 2006), але такі дослідження малочисельні.

Погляд на фемінність та маскулінність як дві протилежні сторони одного континууму змінився після досліджень американського психолога С.Бема. Він (Bem, 1974) висловив думку, що людина може володіти і рисами фемінності і рисами маскулінності одночасно. Подібну точку зору також зустрічаємо у К.-Г. Юнга, коли він говорив про наявність у кожної людини архетипів «аніма» та «аніmus» у чоловіків та жінок відповідно. С.Бемом була розроблена діагностична методика -Bem Sex Role Inventory (BSRI; Bem, 1974), що дозволяє встановити приналежність людини до однієї із чотирьох категорій гендерної ролі: маскулінна: висока маскулінність та низька фемінність, фемінна: висока фемінність та низька маскулінність, андрогенна: висока і фемінність і маскулінність та невидозмінена (undifferentiated): низька і фемінність і маскулінність (Bem, 1981).

Згідно результатів досліджень С.Бема (Bem, 1974, 1977) андрогінним особистостям притаманна й більш гнучка поведінка. Тобто андрогіни здатні більш легко адаптуватися. За результатами цілого ряду досліджень андроїним особистостям менш притаманне переживання самотності ніж представникам всіх інших категорій (Avery, 1982; Berg & Peplau, 1982; Jones, Bloys, & Wood, 1990; Rotenberg, 1997; Wittenberg & Reis, 1986; Wittenberg, 1987). Д.Джонс та колеги (Jones et al., 1990) також встановили, що представникам невидозміненої категорії характерне найбільш глибоке та часте переживання стану самотності.

Що стосується вітчизняних досліджень переживання самотності, то лише деякі з них частково зачіпають питання взаємозв'язку самотності та гендерних особливостей досліджуваних. Окремих робіт у вітчизняній науці, присвячених лише даному питанню, не знайдено. Ґрунтовний аналіз даної проблематики є сферою подальших наукових пошуків автора.

1. Archibald, F. S., Bartholomew, K., & Marx, R. (1995). Loneliness in early adolescence: A test of the cognitive discrepancy model of loneliness [Electronic version]. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 296-301.
2. Bem, S. L. (1977). On the utility of alternative procedures for assessing psychological androgyny [Electronic version]. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45, 196-205.
3. Berg, J. H., & Peplau, L. A. (1982). Loneliness: The relationship of self-disclosure and androgyny. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8, 624-630.
4. Borys, S., & Perlman, D. (1985). Gender differences in loneliness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 11, 63-74.
5. Johnson, H. D., McNair, R., Vojick, A., Congdon, D., Monacelli, J., & Lamont, J. (2006). Categorical and continuous measurement of sex-role orientation: differences in associations with young adults' reports of well-being [Electronic version]. *Social Behavior & Personality: An International Journal*, 34, 59-75.
6. Mahon, N. E., Yarcheski, A., Yarcheski, T. J., Cannella, B. L., & Hanks, M. M. (2006). A meta-analytic study of predictors for loneliness during adolescence [Electronic version]. *Nursing Research*, 55, 308-315.

7. Wittenberg, M. T. (1987). Emotional and social loneliness: An examination of social skills, attributions, sex role, and object relational perspectives. Doctoral Dissertation. University of Rochester.